

**Вихідці з польської шляхти у складі козацької старшини
Ніжинського полку (друга половина XVII – XVIII ст.)**

В Українській козацькій державі шляхта була одним із найважливіших джерел поповнення козацької старшини. Особливо значним був відсоток вихідців зі шляхти серед старшини козацьких полків північно-східного регіону Гетьманщини – Чернігівського, Ніжинського та Стародубського. П. Кулаковський у своєму фундаментальному дослідженні розглянув процес колонізації Ніжинського повіту Чернігівського воєводства польською шляхтою впродовж 1618–1648 років [22]. М. Потапенко торкнувся питань походження та діяльності представників деяких шляхетських родин Ніжинщини протягом першої половини XVII – початку XX ст. [33, с. 33–35; 34, с. 62–81; 35, с. 54–63]. Але, все ж, діяльність вихідців із польської шляхти у складі козацької старшини Ніжинського полку на сьогодні залишається малодослідженою сторінкою історії регіону.

Термін «польська шляхта», що вживається в даній розвідці, багато в чому є умовним, оскільки до цієї категорії віднесені як представники етнічної польської шляхти, так і вихідці з полонізованих українських шляхетських родів Правобережної та Західної України. Притік цих груп шляхти на територію Ніжинського повіту Чернігівського воєводства особливо активно відбувався впродовж 1618–1648 років. Цілком ймовірно, що в переважній більшості на територію Ніжинського повіту переселялася збідніла шляхта, яка отримувала землі за умови несення військової служби. Це переселення тривало й після початку Національної революції середини XVII ст., а деякі представники шляхти підтримали визвольні змагання українського народу. Таким чином вони отримали можливість зберегти своє майно і навіть покращити власне становище шляхом показачення. Впродовж другої половини XVII – XVIII ст. відбувалися поодинокі випадки переселення представників полонізованої шляхти з Правобережної України на територію Ніжинського полку. Причинами цього було з одного боку зубожіння Правобережної шляхти внаслідок майже безперервних війн, які вела Річ Посполита, а з іншого – можливість інтегруватися до козацької старшини Лівобережного Гетьманату й отримати нові земельні володіння [33, с. 55–56].

Цінні відомості щодо походження козацької старшини Ніжинського полку містять документи Відділу забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині, які зберігаються у фонді повітового предводителя дворянства. Зокрема, у численних формулярних списках дворян і чиновників Ніжинського повіту, які в переважній більшості походили з козацької старшини, наявні відомості про їх шляхетське походження. Проте ці дані потребують ретельної перевірки, оскільки представники козацької старшини, намагаючись отримати нобілітацію та інтегруватися до російського дворянства, подекуди вдавалися до свідомої фальсифікації власних родоводів. «Свідчення про «вихід» предків із Польщі (під якою малася на увазі також Волинь та Київщина) було звичайною вказівкою на не просте, а на шля-

хетське походження, оскільки вважалося, що з цього регіону могли походити лише шляхтичі», – влучно відзначив О. Лазаревський [23, с. 11].

До першої групи представників польської шляхти у складі козацької старшини Ніжинського полку належали вихідці з польських і полонізованих українських шляхетських родин. Їхнє шляхетське походження підтверджується даними польських гербовників і результатами досліджень таких авторитетних знавців генеалогії козацької старшини, як В. Липинський, О. Лазаревський і В. Модзалевський. Входження представників цієї групи шляхти до складу козацької старшини Ніжинського полку почалося ще під час Української національної революції середини XVII ст. Показовим у цьому плані був життєвий шлях наказного ніжинського полковника у 1656–1657 роках І. Креховецького. На думку В. Липинського, він був одним із «найкращих, найчестніших і найбільш завзятих» прихильників Національної революції середини XVII ст. Перед початком козацького повстання шляхтич служив поручиком панцирної хоругви Речі Посполитої і поборцем жидачівським, володів с. Креховець у Галичині. І. Креховецький належав до полонізованої шляхти і мав родинні зв'язки з польськими шляхетськими родами. Проте після початку повстання він перейшов на бік повсталих і зробив успішну кар'єру в козацькому війську [25, с. 91; 26, с. 103, 151–152].

До галицької шляхти гербу «Сас» належала старшинська родина Жураховських [7, с. 33; 25, с. 239], вихідці з якої обіймали уряди на генеральному, полковому, сотенному рівнях, перебували в лавах неурядової старшини. Після початку Національної революції Михайло Жураховський перейшов на бік козацького війська [3, арк. 14] і в 1649 р. був обраний сосницьким сотником Чернігівського полку. Його син Яків у 1669 і 1672–1676 роках обіймав уряд глухівського сотника, а в 1678–1685 роках – ніжинського полковника [20, с. 46]. Лук'ян Якович Жураховський у січні 1694 р. згадувався як полковий осавул, а з 1699 р. до 1701 р. перебував на посаді полкового сотника [12, с. 77, 79]. Впродовж 1701–1708 років він виконував обов'язки наказного ніжинського полковника, а повноправний уряд отримав лише після того, як взяв участь в обранні гетьманом Івана Скоропадського. Його брат Василь на військовій службі досягнув уряду генерального осавула, який обіймав з 1710 р. до 1724 р. [28, с. 47–48]. Андрій Якович Жураховський з 1772 р. перебував на посаді ніжинського полковника аж до офіційного затвердження 17 березня 1774 р. Після остаточної ліквідації Гетьманщини 28 червня 1783 р. А.Я. Жураховський отримав чин армійського бригадира і служив у російському війську до виходу у відставку в 1788 р [12, арк. 155 зв. – 156].

Представники глухівської старшинської родини Турянських своїми засновниками назвали Іллю та Яська, котрі належали до шляхти гербу «Драг-Сас» і були нобілітовані королем Яном-Казиміром у 1649 р. Ілля у 1665 р. перебував на посаді полтавського полкового писаря. У 1668 р. згадувався один із представників роду, який був слугою в гетьмана Івана Брюховецького. Напевно, його сином був Олексій Турянський, котрий отримав освіту в Києво-Могилянському колегіумі, був одним із найосвіченіших старшин свого часу і входив до кола найближчих сподвижників Івана Мазепи. В 1681 р. він отримав уряд глухівського сотенного писаря, впродовж 1685–1687 років, а також у 1689 і 1696 р. виконував обов'язки глухівського городового отамана та наказного сотника під час Перекопського походу 1687 р. Під час другого Перекопського походу 1689 р. О. Турянський згадувався як значний військовий то-

вариш. На посаді глухівського сотника він перебував з 1699 р. до 1709 р., а з початком гетьманування Івана Скоропадського став генеральним суддею й залишався на цій посаді до своєї смерті в 1716 р. [20, с. 94, 95; 21, с. 379; 24, с. 416]. Зі шляхетства гербу «Гербурт» походила родина Понирок, представники котрої за доби Гетьманщини належали до неурядової старшини Глухівської сотні [21, с. 299]. Згідно із сімейним переказом, засновником роду веркіївських старшин Адасовських був польський шляхтич Адам Адамович [27, с. 1]. Представники дрібної сотенної старшини Першої полкової сотні Арандаренки вказали на своє походження від шляхтича Миколи Аранди Збрудзела. Його нащадок Йоахім переселився до с. Черняхівка й отримав прізвище Аландар. Його нащадки, які згадувалися у джерелах як Аландаренки, перебували на військовій службі в Ніжинському полку [6, с. 94]. Покозачений шляхтич гербу «Прус-І» Андрій Андрієвський оселився у Коропській сотні й отримав звання військового товариша [21, с. 20; 30, с. 125 зв. – 126]. Син шляхтича гербу «Лодзя» Федір Леонти-йович Скаловський за час проходження військової служби в Ніжинському полку отримав звання значного військового, а потім значкового товариша. Його нащадки згодом поповнили ряди Попівської сотенної та неурядової старшини. Також зі шляхти гербу «Лодзя» походив військовий товариш Іван Слабей, котрий згадувався в 1688 р., а його нащадки мешкали у Воронізькій сотні [21, с. 342, 348]. Полкові писарі Потап і Герасим Адамовичі у 1784 р. вказали, що їх дід Дем'ян був польським шляхтичем гербу «Леліва» [15, арк. 344 зв.].

Іншу групу вихідців із польської шляхти у складі козацької старшини Ніжинського полку складали представники старшини, чие походження залишається не до кінця з'ясованим. Цілкові ймовірно, що вони могли походити з полонізованих українських шляхетських родів Правобережжя. Проте їх шляхетське походження викликає певні сумніви. Відомості про походження від шляхетних предків дані представники козацької старшини подали лише при укладанні дворянських родовідних книг і в службових формулярних списках. Наприклад, Яків Рильський, який з 20 травня 1758 р. до 28 травня 1763 р. служив осавулом і писарем Другої полкової сотні, а 6 серпня 1783 р. був призначений полковим хорунжим, указав у формулярному списку, що його батько Григорій походив з Польщі [4, арк. 60, 94]. Колишній осавул Першої полкової сотні Павло Ващенко в 1812 р. у своєму формулярному списку також вказав, що його прапрадід Микола «будучи польскою шляхетскою пороуди и вышедши отголь в Малороссию воеводства Нежинского в село Талалаевку» покозачився і перебував на військовій службі в козацькому війську разом із сином Василем і онуком Петром [6, с. 60]. На шляхетське походження своїх предків вказували у своїх формулярних списках також представники родин Ярмоленків [4, арк. 88] та Аврамців [5, арк. 48].

Згідно із сімейним переказом, предки представників крелевецької старшинської родини Бояринових належали до шляхетства Мозирського повіту. Їхній прадід Кузьма Єремійович Боярський оселився у Кролевці. Його нащадки перебували на службі у козацькому війську Родина Гатцуків, з якої походили представники неурядової старшини Конотопської сотні, вела свій родовід із польського шляхетства гербу «Пелікан». Її фундатор Яків Гатцук під час російсько – польської війни 1632–1634 років служив у війську і отримав шляхетські права. Його син Степан перейшов на бік козаків і служив полковим старшиною та військовим товаришем. Представники шапова-

лівської старшинської родини Голованів вказали на походження від польських шляхтичів Мединських. Олексій Михайлович Мединський за гетьманування Богдана Хмельницького переселився до Лівобережної України і під прізвиськом Надточій служив військовим товаришем у Ніжинському полку. Його син Степан узяв прізвисько Головань, продовжував службу в Шаповалівській сотні та посів уряд сотенного отамана. Вихідці з кролевецької старшинської родини Левченків, представлені в основному дрібною сотенною та неурядовою старшиною, вказали на походження від польських шляхтичів Мовчановських, які належали до гербу «Гриф» (за іншими даними – «Свобода»). Після переселення до Лівобережної України представники роду отримали прізвисько Левченко. Представники глухівської старшинської родини Осмоловських у «сказці» про власне походження назвали своїм предком польського шляхтича гербу «Вага» Павла Олексійовича Осмоловського, котрий ще в 1512 р. володів, згідно привілею короля Жигмонта I, маєтностями Осмоловськими. Його нащадок Борис Васильович у 1671 р. продав ці маєтності шляхтичу Богдановичу, переселився на Лівобережжя й осів поблизу с. Орлівка Глухівської сотні. Нащадки, які походили від його сина Сави, почали фігурувати у джерелах як Савченки, а ті, які походили від Яроша – як Ярошенки. Відставний значковий товариш Омелян Григорович Стебловський, який у 1788 р. проживав у містечку Вороніжі Кролевецького повіту, вказав, що його прапрадід, польський шляхтич Григорій Бутович за гетьманування Богдана Хмельницького перейшов до козацького війська. За заслуги він отримав від Івана Виговського та Юрія Хмельницького універсали на володіння двома млинами, а під кінець життя прийняв сан протопопа. Його син Остап узяв прізвисько дружини і згадувався у джерелах як Стебловський. Значковий товариш Андрій Опанасович Чайковський, який проживав у Кролеві, вказав на походження своєї родини з польського шляхетства гербу «Дембно» [21, с. 47, 84, 210, 259, 394; 29, арк. 139 зв. – 140; 30, арк. 455, 465, 466, 480 зв., 494 зв., 511, 513 зв.]. Воронізька старшинська родина Усевичів-Косюнів вела свій родовід від польського шляхтича Яна Усевича, котрий у 1621 р. володів нерухомими маєтностями, а згодом переселився на Лівобережжя [21, с. 382; 30, арк. 593 зв.]. Шляхтич Григорій Чорний, котрий переселився з Польщі до Лівобережної України і володів нерухомими шляхетськими маєтностями згідно декрету менського уряду 1691 р., став засновником новомлинської старшинської родини Гриценків-Чорних [30, арк. 609 зв.].

Мешканці с. Краснопілля Кролевецького повіту, сини коропського сотенного отамана, військові товариші Матвій і Григорій Навроцькі при укладанні дворянських родовідних книг заявили про своє походження з шляхти гербу «Шалава» [21, с. 239]. Василь Васильович Прасол, який імовірно належав до шляхти гербу «Нечуй», вступив до козацького війська і під час проходження військової служби отримав звання значкового та значного військового товариша [21, с. 301]. У 1790 р. жителі Борзенського повіту Василь і Давид Федьки-Якубовські представили свідчення 12 шляхтичів про те, що їх прадід Семен Якубовський був житомирським скарбником, а дід Федір і батько Максим родовитими шляхтичами. Секретар міського ніжинського магістрату, який в минулому був сотником Другої полкової сотні, Опанас Лосин-Альбінович вказав, що його прадід Йосип був підчасим Мстиславським, а потім переселився на територію Лівобережної України [11, арк. 31–31 зв., 39–39 зв.]. Значний військовий то-

вариш Глухівської сотні Кирило Дубина, котрий згадувався у 1713 р., можливо, походив з шляхти гербу «Држевіца». Шляхетське походження міг мати і значний військовий товариш Сидір Легкобит, котрий у 1699 і 1701 рр. виконував обов'язки полкового сотника. З шляхетства Правобережної України вірогідно походив і Гаврило Васильович Маслюк, котрий у 1704 р. переселився до Батурина, осів на шляхетських ґрунтах, згодом отримав звання військового товариша і заснував місцеву старшинську династію. З Київського воєводства походила родина Сокорів-Блажків, яка володіла маєтностями у Любецькому старостві. Її представники увійшли до складу дрібної сотенної старшини Батуринської сотні [21, с. 118, 210, 238, 340]. Шляхтичі Овдій Дроздовський і його син Стефан започаткували династію старшин, представники котрої належали до неурядової старшини Новомлинської сотні [29, арк. 141 зв. – 142]. Батуринську старшинську родину започаткував син шляхтича з Правобережжя Яків Юхимович Жилевич, котрий перейшов на службу при лівобережному генеральному обозному І. Ломиковському [21, с. 129; 29, арк. 141 зв. – 142]. Іншу батуринську старшинську родину започаткував шляхтич гербу «Долива» Онисим Мартинович Зражевський, котрий згадувався наприкінці XVII ст. [21, с. 150]. Шаповалівська старшинська родина Савченко-Бельських вела свій родовід від польського шляхтича С. Бельського, котрий за гетьманування Богдана Хмельницького переселився до Шаповалівської сотні [13, арк. 120]. Значковий товариш Іван Кролевецький у 1781 р. у своєму родоводі вказав на походження від польського шляхтича Петра Кролевецького, котрий згадувався у 1697 р. в універсалі Івана Мазепи [14, арк. 195]. Глухівська старшинська родина Шкляревських вела своє походження від родоначальника Микити, котрий належав до шляхти гербу «Сулима» [16, арк. 126; 21, с. 413].

Представники вказаних старшинських родин брали активну участь у суспільно-політичному житті Української козацької держави, зокрема у військових кампаніях. Під час першого Чигиринського походу 1677 р. окремі підрозділи Ніжинського полку на чолі з наказним полковником Я. Жураховським перебували у складі гарнізону Чигиринської фортеці [1, с. 144]. Під час російсько-турецької війни 1768–1774 років у боях за турецьку фортецю Журжу, рейдах на правому березі Дунаю і боях під Сілістрією та Кючук-Кайнарджі відзначився значковий товариш П. Адасовський, який за цю кампанію у 1772 р. отримав уряд полкового хорунжого [41, с. 21]. У 1774 р. він перебував у складі загону лівобережних козаків, який брав участь у придушенні повстання під проводом О. Пугачова [36, с. 12].

Глухівський сотник і майбутній генеральний суддя О. Турянський відрізнявся дипломатичним хистом, вправністю у вирішенні господарських і політичних справ, майстерністю в діловому листуванні [31, с. 104]. У 1689 р. він їздив до Москви зі звісткою про успішні військові дії під час другого Перекопського походу [24, с. 416]. За свого урядування на посаді глухівського сотника він виконував важливі доручення гетьмана. У березні 1690 р. О. Турянський займався розшуком російських селян-втікачів. У 1701 р. він здійснив ревізію бойового складу засеймських сотень Ніжинського полку [32, с. 186]. В 1738 р. інший представник родини, глухівський городовий отаман Д. Турянський займався купівлею рушниць для компанійців охочекомонного полку [40, арк. 2, 4]. У 1690 р. колишній полковник Я. Жураховський як уповноважена особа взяв участь у виборах переяславського полковника [8, с. 47]. Після виходу

у відставку в 1700 р. він брав участь у розподілі ґрунтів між с. Дубовичі й слободою Грузька у Кролевецькій сотні [28, с. 46].

Л. Жураховський на початку листопада 1708 р. взяв участь в обранні гетьмана Івана Скоропадського [10, с. 56, 63]. Як й інші ніжинські полковники, він володів правом видавати універсали та інші нормативно-правові акти. Зокрема, 16 жовтня 1709 р. полковник видав наказ до мринського сотника Ф. Тарасевича з вимогою вислати полонених шведів до Ніжина на будівництво фортеці, а 17 листопада 1715 р. – оборонний універсал івангородському цеху ткачів, шевців і кравців [39, с. 569].

Деякі з представників указаних козацько-старшинських династій володіли достатньо значними маєтностями. Так, Я. Жураховський у 1681 р. отримав гетьманський універсал на дві слободи у Глухівській сотні на р. Локні. У 1684 р. царською грамотою за ним були затверджені села Щєбра, Велика і Мала Слобода, 2 млини в с. Щєбри на р. Сліпород, млин у с. Гирич із 10 дворами, млин у Великій Слободі, 2 млини у Малій Слободі на р. Локні і млин на р. Шийниці з 5 дворами [28, с. 46]. Вже в ранзі значного військового товариша Я. Жураховський 1 вересня 1687 р. отримав підтверджувальний універсал Івана Мазепи на села Щєбри, Велику і Малу Слободу і на 6 млинів. 6 червня 1691 р. гетьман затвердив за ним куплену греблю на р. Івоть і дозволив збудувати млин й отримувати з нього прибутки [9, с. 59; 38, с. 49, 139]. До рангових володінь ніжинського полковника Л. Жураховського належали села Крупичполе, Вишнівка, Пашківка, Сваричівка, Рожнівка, Максимівка, Безуглівка, Липів Ріг, Крапивне і Перевод у полкових сотнях, містечко Веркіївка, село Смоляж у Веркіївській сотні [24, с. 14, 91, 92, 94, 96, 117, 119]. У листопаді 1708 р. полковник отримав царську грамоту на володіння селами Крупичполе, Вишнівкою, Сваричівкою, Рожнівкою, Максимівкою, Безуглівкою, Липовим Рогом, Володьковою Дівицею і Переводом [24, с. 14]. Після смерті полковника його дружина 27 вересня 1718 р. отримала царську жалувану грамоту на всі ці населені пункти з навколишніми угіддями [2, с. 89–90; 19, с. 206–207]. Але нащадки полковника володіли лише селами Крупичполе, Сваричівкою, Липовим Рогом, Безуглівкою і Переводом [32, с. 89–90; 24, с. 14]. Зокрема, бунчуковий товариш Я. Жураховський володів 60 дворами в Безуглівці, 82 дворами в Крупичполі, 41 двором у Сваричівці і 43 дворами у Липовому Розі [24, с. 83, 91, 94]. Останній ніжинський полковник А. Жураховський у 1783 р. володів у с. Безуглівці 1145 посполитими, а в 1788 р. – 1204 посполитими в Безуглівці і Липовому Розі, 400 посполитими в Переводі, та 1067 посполитими в інших селах Ніжинського повіту [28, с. 89].

24 червня 1689 р. О. Турянський отримав царську жалувану грамоту на села Імшане та Богданівку у Глухівській сотні з прилеглими угіддями, млин на р. Сліпород, хутір на р. Шостка з двома млинами та іншими угіддями. Іван Мазепа 26 серпня 1689 р. підтвердив володіння цими маєтностями, дозволив поселити на хуторі 10 посполитих й отримувати від них «послушенство». 5 липня 1699 р. гетьман дозволив О. Турянському отримувати прибутки з власних млинів. 11 липня 1703 р. гетьман видав сотнику універсал на володіння селами Імшаним, Богданівкою, хутором Турянівкою з млинами; батьківськими ґрунтами між річками Гремячка та Понурка; слободою Собичівкою з хутором, сіножатями і належними до них млинами; хутором Цилюриківщиною з Олексіївською греблею, займищами, сіножатями й іншими угіддями; хутором Дем'яківським біля Глухова з полями, гаями та сіножатями; слободою Вереміїв-

кою з усіма угіддями; млином на р. Івоть з навколишніми ґрунтами. Всі ці маєності сотник передав у спадок своєму сину Дем'яну, котрий 2 листопада 1728 р. отримав на володіння ними універсал Данила Апостола. Д. Турянський на посаді глухівського городского отамана володів деякий час с. Дорошовкою та слободою Дем'янівкою [2, с. 26, 27, 344, 345; 24, с. 416–419, 440, 488, 493; 37, с. 177, 238, 327, 404].

Представники вказаних козацько-старшинських династій намагалися інтегруватися до середовища російського дворянства. Зокрема, наприкінці XVIII ст. переважна їх більшість була внесена до дворянських родовідних книг Чернігівського та Новгород-Сіверського намісництв. 20 квітня 1846 р. чиновники Герольдії після тривалого розгляду визнали дворянами представників родини Жураховських [18, арк. 180]. 18 червня 1786 р. комісія з розгляду дворянства Чернігівського намісництва внесла рід Адасовських до 1 частини дворянської родовідної книги Чернігівського намісництва. Проте рішеннями від 31 жовтня 1836 р. і 31 серпня 1843 р. чиновники Герольдії дійшли висновку про неможливість визнання за членами родини дворянських прав [14, арк. 149–150]. У 1786 р. родина Савченків-Бельських була внесена до 4 частини дворянських родовідних книг. Але 18 травня 1817 р. Герольдія виключила її представників з числа дворян [13, арк. 120–120 зв.]. Представники родини Маслюків отримали дворянство на підставі ухвали Новгород-Сіверської дворянської комісії від 12 листопада 1793 р. Але під час повторного розгляду справи про дворянство родини 15 січня 1840 р. чиновники Герольдії прийняли рішення скасувати ухвалу Новгород-Сіверської дворянської комісії й не вносити членів родини до дворянських родовідних книг [30, арк. 303 зв.]. Родина Філоновичів була визнана дворянами рішенням Новгород-Сіверської дворянської комісії в 1785 р. Проте 4 жовтня 1840 р. Герольдія постановила виключити рід Філоновичів із числа претендентів на дворянство [30, арк. 387–388 зв.]. Новгород-Сіверська дворянська комісія в листопаді 1788 р. включила представників родини Шкляревських до дворянських родовідних книг. Але Герольдія 18 квітня 1842 р. скасувала ухвалу Новгород-Сіверської дворянської комісії і Чернігівського дворянського депутатського зібрання й виключила представників родини Шкляревичів із числа дворян [16, арк. 127]. Попри відсутність офіційних висновків Герольдії можна припустити, що представники інших зазначених родин не змогли підтвердити шляхетське походження і були виключені з дворянських родовідних списків упродовж першої половини XIX ст.

Отже, вихідці з польської шляхти становили невеликий відсоток серед представників козацької старшини Ніжинського полку. В переважній більшості вони походили з української полонізованої шляхта Правобережної України. Представники деяких родин займали помітне місце в суспільно-політичному та соціально-економічному житті Гетьманщини. Наприкінці XVIII ст., претендуючи на входження до російського дворянства, представники багатьох старшинських родів вдавалися до свідомої фальсифікації власних родоводів і надавали невідвержені дані про походження від шляхетних предків. Але більшість з них не змогла підтвердити своє шляхетське походження, що послугувало в подальшому підставою для їх виключення з дворянських родовідних книг.

Джерела та література

1. Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссиею. – СПб. : В типографии Эдуарда Праца, 1853. – Т. 5 (1633–1699). – VII+288+7+21 с.
2. *Василенко Н.* Материалы для экономического, юридического и общественного быта Старой Малороссии. – Вып. 1. Генеральное следствие о маетностях Нежинского полка 1729–1730 г. / Н. Василенко – Чернигов, Типография губернского земства, 1901. – XXX+IX+417 с.
3. Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині, ф. 343, оп. 1, спр. 68, 177 арк.
4. Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині, ф. 343, оп. 1, спр. 86, 104 арк.
5. Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині, ф. 343, оп. 1, спр. 191, 181 арк.
6. Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині, ф. 343, оп. 1, спр. 203, 127 арк.
7. *Гаєцький Ю.* Походження старшинських родів в Гетьманщині / Ю. Гаєцький // Українська культура. – 1995. – № 4. – С. 32–34.
8. *Гаєцький Ю.* Сторінка з побуту Гетьманщини: вибір полковника / Ю. Гаєцький // Сіверянський літопис. – 1997. – № 1–2. – С. 47–48.
9. *Гуляй А.* Незнані документи гетьмана Івана Мазепи / А. Гуляй, Ю. Мицик // Сіверянський літопис. – 2003. – № 1. – С. 56–67.
10. *Гуржій О.* Іван Скоропадський / О. Гуржій. – К. : Видавничий дім «Альтернативи», 2004. – 312 с.
11. Державний архів Чернігівської області, ф. 86, оп. 1, спр. 20, 140 арк.
12. Державний архів Чернігівської області, ф. 133, оп. 1, спр. 23, 673 арк.
13. Державний архів Чернігівської області, ф. 133, оп. 1, спр. 192, 598 арк.
14. Державний архів Чернігівської області, ф. 133, оп. 1, спр. 266, 237 арк.
15. Державний архів Чернігівської області, ф. 133, оп. 1, спр. 277, 512 арк.
16. Державний архів Чернігівської області, ф. 133, оп. 1, спр. 294, 338 арк.
17. Державний архів Чернігівської області, ф. 133, оп. 1, спр. 305, 385 арк.
18. Державний архів Чернігівської області, ф. 133, оп. 1, спр. 325, 616 арк.
19. *Дядиченко В.А.* Нариси суспільно-політичного устрою Лівобережної України в кінці XVII – на початку XVIII ст. / В.А. Дядиченко. – К. : Видавництво АН УРСР, 1959. – 532 с.
20. *Кривошея В.В.* Українська козацька старшина. Ч. 1. Реєстр урядників гетьманської адміністрації ; вид. 2-е., доповнене, уточнене і виправлене / В.В. Кривошея. – К., 2005. – 259 с.
21. *Кривошея В.В.* Неурядова старшина Гетьманщини / В.В. Кривошея, І.І. Кривошея, О.В. Кривошея. – К. : «Стилос», 2009. – 432 с.
22. *Кулаковський П.* Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618 – 1648) / П. Кулаковський. – К. : Темпора, 2006. – 496 с.
23. *Лазаревский А.* Архитектор Мостипанов / А. Лазаревский // Киевская старина. – 1902. – № 4. – С. 8–11 (отдел II).
24. *Лазаревский А.* Описание Старой Малороссии: Материалы по истории заселения, землевладения и управления / А. Лазаревский. – К. : Типография К.Н. Милевского, 1893. – Т. 2. Полк Нежинский. – 522 с.
25. *Липинський В.* Твори. Історична секція. Участь шляхти у великому українському повстанні під проводом гетьмана Богдана Хмельницького / В. Липинський. – Філадельфія ; Пеннсільванія : 1980. – Т. 2. – ХCVII+637 с.
26. *Липинський В.* Твори. Історична секція. Україна на переломі (1657–1659): Замітки до історії українського державного будівництва в XVII-ім столітті / В. Липинський. – Філадельфія : Східно-Європейський дослідний інститут ім. В.К. Липинського, 1991. – Т. 3. – LXX+346 с.
27. *Модзалевский В.Л.* Малороссийский родословник / В.Л. Модзалевский. – К. : Типография тов-ва Г.Л. Фронцкевича и К⁰, Крещатик №42, 1908. – Т. 1. – 8+519 с.
28. *Модзалевский В.Л.* Малороссийский родословник / В.Л. Модзалевский. – К. : Типография тов-ва Г.Л. Фронцкевича и К⁰, Крещатик №42, 1910. – Т. 2. – 720 с.
29. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, ф. І., спр. 60378–60436, 363 арк.

30. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, ф. І., спр. 60497, 668 арк.
31. *Оглоблин О.* Гетьман Іван Мазепа та його доба / О. Оглоблин. – Нью-Йорк ; К. ; Львів ; Париж ; Торонто, 2001. – 464 с.
32. *Павленко С.* Оточення гетьмана Мазепа: соратники та прибічники / С. Павленко. – К. : Видавничий дім «КМ Академія». 2004. – 602 с.
33. *Павленко М.* Благодійництво родини Арандаренків / М. Потапенко // Поляки в Ніжині : Збірник статей і матеріалів. – Ніжин : ТОВ Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. – С. 33–35.
34. *Потапенко М.* Від шляхетства до дворянства (до історії польської присутності на Ніжинщині в XVII – першій половині XIX ст. (за матеріалами формулярних списків) // Ніжинська старовина. – Ніжин, 2006. – Вип. 2 (5). – С. 62–81.
35. *Потапенко М.* Польська шляхта на Ніжинщині в XVII–XVIII століттях / М. Потапенко // Поляки в Ніжині : Збірник статей і матеріалів. – Ніжин : ТОВ Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. – С. 54–63.
36. *Путро О.* Українське козацьке військо / О. Путро // Київська старовина. – 1997. – № 6. – С. 3–33.
37. Універсали Івана Мазепа (1687–1709) / [Упорядник І. Бутич]. – К. ; Львів : Наукове товариство ім. Шевченка, 2002. – Ч. I. – 758 с.
38. Універсали Івана Мазепа (1687–1709) / [Упорядник І. Бутич]. – К. ; Львів : Наукове товариство ім. Шевченка, 2002. – Ч. II. – 798 с.
39. Універсали Павла Полуботка (1722–1723) / [Упорядник В. Ринсевич]. – К. : НАН України, 2008. – 719 с.
40. Центральний державний історичний архів України в м. Києві, ф. 51, оп. 3, спр. 6783, 8 арк.
41. *Чуприна М.С.* Участь населення Чернігівщини у визволенні та заселенні Північного Причорномор'я / М.С. Чуприна // Проблеми історичного та географічного краєзнавства Чернігівщини. – Чернігів, 1993. – Вип. II. – С. 20–23.

***Токарев С.А.* Вихідці з польської шляхти у складі козацької старшини Ніжинського полку (друга половина XVII – XVIII ст.)**

У статті розглядається роль вихідців з польської шляхти у складі козацької старшини Ніжинського полку. Проаналізовано їх походження, персональний склад, участь у суспільно-політичному житті, майнове становище, спроби набуття дворянства.

Ключові слова: польська шляхта, козацька старшина, Ніжинський полк.

***Токарев С.А.* Выходцы из польской шляхты в составе казацкой старшины Нежинского полка (вторая половина XVII – XVIII ст.)**

В статье рассматривается роль выходцев из польской шляхты в составе казацкой старшины Нежинского полка. Проанализировано их происхождение, персональный состав, участие в общественно-политической жизни, имущественное состояние, попытки получения дворянства.

Ключевые слова: Польская шляхта, казацкая старшина, Нежинский полк.

***Tokarev S.A.* Members from Polish gentry in contingent of cossack officers of Nizhyn Regiment**

In the article it is studied the role of members from Polish gentry in contingent of cossack officers of Nizhyn Regiment. Their origin, personal composition, public-political activity, property position and attempt of acquisition of nobility are analyzed.

Key words: Polish gentry, cossack officers, Nizhyn Regiment.

[надійшло до редакції: 02.04.2014 р.]

Початок вул. Поштової. Праворуч – перетворена під сквер частина Торгової (Базарної) пл. (сучасний сквер ім. Богдана Хмельницького); у даліні – колишня Соборна пл. (зараз – майданчик перед Миколаївським собором). Фото початку XX ст.